

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
„VICTOR BABEȘ” DIN TIMIȘOARA**

PREVENIREA ȘI GESTIONAREA SITUAȚIILOR DE MALPRACTICE

**SUPORT DE CURS PENTRU PROGRAMUL UNIVERSITAR DE MASTER
RESPONSABILITATEA JURIDICĂ A PERSONALULUI MEDICAL**

Prof.univ.dr. Ramona Amina POPOVICI

DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE MEDICULUI

❖ *Drepturile medicului*

- drepturile specifice medicului se află în directă corelație cu drepturile pacientului
- aceste drepturi pe care le vom prezenta în continuare îi permit medicului să întreprindă o serie de acțiuni eficiente în favoarea pacientului
- indiferent de specialitate, felul sau locul de muncă, fiecare medic are dreptul la aceeași considerație socială și morală pentru misiunea pe care o îndeplinește în serviciul sănătății
- medicul este singura persoană care are dreptul să stabilească diagnosticul și să prescrie tratamentul

❖ *Dreptul la informare*

- medicul are dreptul de a fi informat **corect și complet** de către pacient cu privire la starea de sănătate a acestuia din urmă
- stabilirea unui diagnostic este precedată de o serie de discuții cu pacientul, descrierea simptomelor bolii, a istoricului acesteia și a istoricului celorlalte afecțiuni anterioare suferite de pacient
- toate aceste informații transmise medicului preced examinarea clinică a pacientului
- în cazul pacientului internat, informațiile pe care acesta le transmite sunt consemnate în cuprinsul foii de observație, existând o serie de rubrici ("Istoricul bolii", "Antecedente personale patologice" etc.), care sunt destinate concluziilor desprinse din anamneza realizată pacientului
- trebuie făcută o diferență între ipoteza ascunderii de către pacient a unor informații solicitate de către medic (ex: dacă anterior a suferit boli cu transmitere sexuală) și ipoteza nepriceperii sau superficialității medicului în a obține informațiile necesare (nu știe ce să întrebe sau omite să întrebe-de exemplu, medicul nu întreabă pacientul dacă este alergic la anumite medicamente și administrează un astfel de medicament fără a verifica toleranța pacientului)

❖ *Dreptul la onorariu*

- onorariul reprezintă *beneficiul pecuniar* al furnizorului pentru prestarea serviciului medical
- medicul are dreptul la un onorariu potrivit prestației sale
- acest onorariu se decontează de către Casa de Asigurări de Sănătate, în cazul furnizării de servicii medicale, în regimul asigurărilor sociale de sănătate, sau se achită direct de către în cazul serviciilor nedecontate de Casa de Asigurări sau în cazul serviciilor medicale prestate în unitățile medicale private
- art. 13 alin. (1) - Codul deontologic al medicului dentist
- potrivit art. 13 alin. (1) din cuprinsul Codului deontologic al medicului dentist, “este indicat ca medicul dentist să prezinte pacientului în prealabil un deviz estimativ“
- este interzisă medicului practicarea concurenței neloiale, inclusiv prin practicarea unor tarife minimale, vădit disproportionale față de costul real al serviciului medical, în scopul atragerii clientelei, însă potrivit art. 13 alin. (3) din cuprinsul Codului deontologic al medicului dentist este permisă acordarea de îngrijiri medicale gratuite
- art. 34 alin. (1) din Legea nr. 46/2003 privind drepturile pacientului
- potrivit art. 34 alin. (1) din Legea nr. 46/2003 privind drepturile pacientului, " personalul medical sau nemedical din unitățile sanitare nu are dreptul să supună pacientul niciunei forme de presiune pentru a-l determina pe acesta să îl recompenseze altfel decât prevăd reglementările de plată legală din cadrul unității respective“
- există în cazul unităților medicale private tarife stabilite în funcție de serviciul medical solicitat (*plata directă*)
- mai este cunoscută ca modalitate de plată – *coplata*, aceasta reprezentând diferența dintre tariful serviciului medical prestat pacientului și tariful decontat de Casa de Asigurări și care se suportă direct de către asigurat

❖ ***Obligațiile medicului***

- *obligația de îngrijire*
- *obligația de informare*
- *obligația de confidențialitate*
- *obligația de a obține o a doua opinie medicală*
- *obligația de respectare a vieții private a pacientului*
- *obligația de nediscriminare între pacienți*
- *obligația de securitate*

❖ ***Obligația de acordare a asistenței medicale sau a îngrijirilor de sănătate***

- obligația de a acorda asistență medicală sau îngrijiri de sănătate este impusă în conținutul raportului juridic obligațional de drept medical de prevederile capitolului IV al titlului XV ale Legii nr. 95/2006, capitol intitulat "Obligativitatea asigurării asistenței medicale"

- prevederile art. 663 alin. (1) din cuprinsul Legii nr. 95/2006 obligă medicul, medicul stomatolog, asistentul medical sau moașa la a-i acorda pacientului asistență medicală/îngrijiri de sănătate ***doar dacă l-a acceptat în prealabil ca pacient***

- din textul normativ în cauză rezidă cu puterea evidenței că această obligație este una impusă legal, care se naște în patrimoniul personalului medical în momentul acceptării unei persoane ca pacient

- Ordinul Ministerului Sănătății nr. 482/2007 impune personalului medical, ca anterior acceptării ca pacient a unei persoane să se realizeze verificarea a trei condiții stipulate de textul normativ sub forma "***criteriilor de acceptare ca pacient***"

- primul dintre aceste trei criterii urmărește compatibilitatea specialității, respectiv a competenței profesionale a medicului cu metoda de prevenție, diagnostic sau tratament

-pentru a putea intra într-o relație profesională cu potențialul pacient, în primul rând asistența medicală ce urmează a fi acordată trebuie să facă din specialitatea sau competența cadrului medical respectiv

- metoda de prevenție, diagnostic sau tratament la care urmează a fi supusă persoana respectivă trebuie să aparțină domeniului în care practicianul respectiv își exercită profesia

- obligația de îngrijire este o obligație cu conținut strict profesional, competența profesională fiind unul dintre principalii factori de apreciere a executării sau neexecutării corespunzătoare a acestei obligații

- personalul medical ce creează pacientului prejudicii datorită cunoștințelor medicale insuficiente în exercitarea profesiei va răspunde din punct de vedere civil

- cunoștințele medicale insuficiente pot fi expresia lipsei de competență a practicianului în domeniul respectiv

- legea civilă îi solicită personalului medical să țină seama de capacitatea sa profesională în momentul efectuării oricărei intervenții medicale, sancționându-l pe acela ce acționează în afara limitelor competenței sale

- justificarea depășirii limitelor competenței profesionale

- depășirea limitelor competenței profesionale este justificată, doar de cazul de urgență în care nu este disponibil personal medical ce are competența necesară

- o astfel de situație, ca cea expusă anterior exonerează de răspundere civilă personalul medical ce a acționat cu depășirea competențelor profesionale și care, în acest fel, a produs pacienților prejudicii

- situația de urgență este percepută ca fiind aceea în care lipsa ori întârzierea în acordarea asistenței medicale ar pune în pericol, în mod grav și ireversibil, sănătatea și viața pacientului

- dovada cazurilor în care nu este disponibil personal medical ce are competență în efectuarea unui act medical se face cu acte care atestă personalul medical existent la locul furnizării actului medical

- în al doilea rând, pentru a putea fi acceptată ca pacient, persoana în cauză va trebui să facă o solicitare scrisă către medicul pe care l-a ales pentru a-I oferi asistența medicală
- această solicitare va fi păstrată în fișa medicală a pacientului, sau, după caz, într-un registru special
- rolul primordial al acestei cerințe legale – conștientizarea de către pacient a rolului consimțământului la actul medical
- de la îndeplinirea acestei cerințe, a formulării unei solicitări scrise către medic, sunt exceptate *persoanele lipsite de discernământ și cele aflate în situații de urgență*
- excepția nu face vorbire despre persoanele cu discernământ diminuat ori despre persoanele cu discernământ în curs de formare, ci despre persoanele lipsite de discernământ (sub 14 ani sau cele puse sub interdicție judecătorească)
- în fața unei astfel de obligativități, a acceptării ca pacient a unei persoane aflate într-o situație de urgență, stabilirea, ca un criteriu de acceptare, a existenței solicitării scrise din partea acesteia, ar constitui o absurditate
- un al treilea criteriu ce stă la baza acceptării pacientului se referă la aprecierea personalului medical (medic, medic dentist, asistent sau moașă) că prin acordarea asistenței medicale nu există riscul evident de înrăutățire a stării de sănătate a persoanei căreia i se acordă asistență medicală
- cu totul altfel se pune problema în ipoteza în care persoana ce are nevoie de servicii medicale se află într-o situație de urgență, în care lipsa asistenței medicale îi poate pune în pericol, în mod grav și ireversibil, sănătatea sau viața
- în acest caz, personalul medical este obligat să acorde asistență medicală în vederea îmbunătățirii stării de sănătate a pacientului
- medicul poate refuza asigurarea asistenței medicale atunci când pacientul este trimis altui medic, furnizând toate datele medicale obținute, care justifică asistența altui medic cu competențe sporite sau atunci când pacientul manifestă o atitudine ostilă și/ sau ireverențioasă față de acesta

- obligația de îngrijire ce incumbă medicului presupune îndatorirea de a exercita grijă și îndemânare rezonabilă în diagnosticarea, sfătuirea și tratarea pacienților
- din momentul în care a răspuns unei solicitări, medicul este automat angajat moral să asigure pacientului în cauză îngrijiri conștiincioase și devotate
- potrivit Legii nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, în acordarea asistenței medicale/îngrijirilor de sănătate, personalul medical are obligația aplicării standardelor terapeutice, stabilite prin ghiduri de practică în specialitatea respectivă, aprobate la nivel național, sau, în lipsa acestora, a standardelor recunoscute de comunitatea medicală a specialității respective
- în vederea îndeplinirii în mod corespunzător a obligației de îngrijire a pacienților săi, personalul medical are ***obligația de a-și perfecționa continuu cunoștințele profesionale***

❖ ***Obligația de informare***

- corelativ dreptului la informare al pacientului, medicului îi incumbă *obligația de informare completă* a acestuia
- această obligație impune medicului informarea pacientului cu privire la serviciile medicale disponibile, cu privire la propria stare de sănătate și cu privire la datele cu caracter medical obținute în cursul prestării serviciului medical
- medicul este ținut de o obligație de informare din ce în ce mai riguroasă, iar consimțământul pacientului depinde în mare măsură de informația transmisă de medic
- nu există consimțământ valabil exprimat fără a fi clarificat
- *obligația de informare* ce îi incumbă medicului este o obligație inherentă exercițiului profesiei medicale, deci una *profesională*
- în ceea ce privește subiectul obligației de informare, se ridică două întrebări la care de-a lungul timpului literatura juridică de specialitate a încercat să găsească răspuns (1. Medicul curant poate delega îndeplinirea acestei obligații unui terț?/2. Cine are obligația de a-l informa pe pacient când mai mulți practicieni participă la implementarea aceluiași tratament?)

- prima întrebare se referă practic la *delegarea obligației de informare*
- în ceea ce privește delegarea obligației de informare, trebuie plecat de la *caracterul intuitu personae al contractului de asistență medicală*, care impune executarea obligațiilor asumate la momentul încheierii sale personal de către cadrul medical care a fost ales de către pacient în acest scop
- substituirea sa în executarea oricărei obligații ce îi incumbă (inclusiv obligația de informare a pacientului) este ilicită
- în cazul în care pacientul este trimis altui medic cu competențe sporite, va avea loc transferul obligației de informare de la practicianul inițial către noul medic
- în ceea ce privește fracționarea obligației de informare, trebuie analizată ipoteza în care mai mulți practicieni acordă asistență medicală aceluiași pacient concomitent sau succesiv
- ipoteza cea mai frecventă este cea a efectuării unei intervenții chirurgicale sub anestezie, fiind necesar concursul atât al unui medic chirurg, cât și al unui medic anestezist pentru ducerea la bun sfârșit a actului medical
- în această situație fiecare practician va fi responsabil de informarea pacientului cu privire la propriul său rol în cadrul intervenției medicale
- în cazul în care mai mulți practicieni au același rol în executarea intervenției medicale, obligația de informare revine șefului de echipă
- profesionistul din domeniul sanitar are obligația de a-și informa pacientul asupra *riscurilor previzibile și cunoscute* pe care le presupune executarea unei intervenții medicale asupra lui
- previzibilitatea acestor riscuri, precum și cunoașterea lor îi vor permite medicului să furnizeze pacientului o informație completă și corectă
- *riscul fortuit sau alea therapeutic*
- ***riscul fortuit***, care este cunoscut în lumea medicală și sub denumirea de ***alea therapeutic***, reprezintă un accident imprevizibil și necunoscut de către medic, care poate fi cauzat de disfuncționalitatea subită a organismului pacientului în timpul realizării intervenției medicale

- asupra unui astfel de risc (riscul fortuit) medicul nu poate fi ținut de obligația de informare, el necunoscând în prealabil posibilitatea apariției sale
- obligația de informare ce incumbă personalului medical este intim legată de obținerea consimțământului scris al pacientului
- în ceea ce privește natura sa juridică, obligația de informare este o **obligație de rezultat**
- potrivit art. 1481 din Codul civil, în cazul obligației de rezultat, debitorul (medicul) este ținut să procure creditorului (pacientul) rezultatul promis
- fiind o obligație de rezultat, proba executării obligației de informare revine medicului, împotriva căruia funcționează prezumția de responsabilitate ce se naște în ipoteza neatingerii rezultatului (neatingerea rezultatului constă în această situație în neinformarea sau informarea necorespunzătoare a pacientului)
- lipsa informării asupra riscului implicat de activitatea medicală atrage răspunderea civilă a medicului, bineînțeles în ipoteza în care pacientul probează existența unui prejudiciu aflat în legătură de cauzalitate cu fapta de a nu fi fost informat
- pacientul trebuie să facă dovada faptului că, dacă ar fi fost informat în mod adecvat nu ar fi consimțit la efectuarea actului medical riscant
- medicul are obligația de a adapta informarea la gradul de înțelegere a pacientului
- revine medicului sarcina de a dovedi că a informat corect pacientul
- dovada îndeplinirii obligației de informare poate fi făcută cu *orice mijloc de probă, nu doar prin înscrisuri*
- în cazul metodelor de prevenție, diagnostic și tratament care prezintă un potențial de risc pentru pacient, Legea nr. 95/2006 impune existența unui **acord scris** din partea acestuia
- acest acord scris va trebui să cuprindă printre altele și descrierea pe scurt a informațiilor care au fost furnizate de către medic

- obligația de informare precede în mod necesar obținerea consimțământului informat al pacientului

❖ ***Obligația de confidențialitate și de respectare a vieții private a pacientului***

- dezvoltarea societății moderne și apariția noilor tehnologii, coroborate cu utilizarea de metode de procesare a informației medicale în vederea unei monitorizări eficiente a sistemului sanitar, constituie premisele la un acces larg la datele cu caracter personal ale pacienților

- datele medicale cu caracter personal sunt cele care fac obiectul obligației de confidențialitate ce revine personalului medical

- obligația de confidențialitate a medicului presupune respectarea secretului profesional din partea medicului și a celui alt personal medical

- din punct de vedere al naturii sale juridice, obligația de confidențialitate este *o obligație negativă, de a nu face*

- obligația de confidențialitate este *o obligație profesională*, incumbând tuturor profesioniștilor din domeniul sanitar, aflându-se într-o legătură indisolubilă cu exercitarea profesiei lor

- obligația de confidențialitate ce incumbă personalului medical ***nu are aceeași întindere temporală*** cu cea privind acordarea asistenței medicale pacientului

- obligația de confidențialitate ia naștere înaintea obligației de a acorda asistență medicală

- obligația de confidențialitate ia naștere încă de la primul contact pe care personalul medical îl are cu pacientul, când acesta din urmă îi solicită serviciile

- personalul medical este ținut la respectarea secretului privind orice informație medicală cu caracter personal pe care o află de la persoana respectivă, chiar înaintea momentului în care va face declarația de acceptare ca pacient, moment în care obligația de a acorda asistență medicală abia se naște

- obligația de a acorda îngrijiri medicale se stinge în timpul vieții pacientului, potrivit dispozițiilor legale (acordarea îngrijirilor medicale se face în timpul vieții pacientului)

- obligația de confidențialitate subzistă și după decesul pacientului (potrivit art. 21 din Legea nr. 46/2003, "toate informațiile privind starea pacientului, rezultatele investigațiilor, diagnosticul, prognosticul, tratamentul, datele personale sunt confidențiale chiar și după decesul acestuia")
- obligația de confidențialitate ce incumbă medicului și celuilalt personal medical este o ***obligație de rezultat***
- prestația personalului medical este una precis determinată și anume, protejarea secretului medical, prin împiedicarea ajungerii acestuia la cunoștința publicului
- ieșirea informațiilor confidențiale la lumină cu privire la pacient atrage nașterea prezumției de culpă asupra personalului medical implicat în acordarea îngrijirilor medicale
- pentru a se exonera de răspundere, personalul medical va trebui să facă dovada unei cauze străine, neimputabile lui, în ipoteza în care, dovedind un prejudiciu cauzat de neîndeplinirea corespunzătoare a acestei obligații, pacientul va solicita, în fața instanței de judecată, repararea acestuia
- folosirea informațiilor medicale, în alte scopuri, decât cele pentru care au fost stocate este posibilă în cazul în care există o normă legală în acest sens, sau dacă există acordul persoanei în cauză
- în ceea ce privește obligația medicului de a respecta și de a nu aduce atingere vieții private a pacientului, poate fi considerată atingere adusă vieții private difuzarea de materiale conținând imagini privind o persoană aflată la tratament în unitățile de asistență medicală, precum și a datelor cu caracter personal privind starea de sănătate, problemele de diagnostic, prognostic, tratament, circumstanțe în legătură cu boala și cu alte diverse fapte, fără acordul persoanei în cauză, iar în cazul în care aceasta este decedată, fără acordul familiei sau al persoanelor îndreptățite
- orice amestec în viața privată a pacientului este interzis, cu excepția cazurilor când această imixtiune influențează pozitiv diagnosticul și doar cu consimțământul acestuia

❖ ***Obligația de a obține o a doua opinie medicală***

- obligația medicului de a obține o a doua opinie medicală *este corelativă* dreptului pacientului la a doua opinie medicală (art. 11. din cuprinsul Legii nr. 46/2003 privind drepturile pacientului)
- obligația de a obține o a doua opinie medicală mai poartă denumirea de ***consult medical*** sau ***second opinion***
- obligația de a obține o a doua opinie medicală ***are caracter legal*** (fiind stipulat în art. 11 din Legea nr. 46/2003 dreptul pacientului la a doua opinie medicală, rezultă că acestui drept îi corespunde obligația corelativă a medicului de a obține a doua opinie medicală)

❖ ***Obligația de securitate***

- în domeniul medical nevoia de securitate a pacienților este importantă, profesia medicală fiind o profesie consacrată vieții și sănătății acestora
- securitatea sistemului sanitar reprezintă o *condiție sine qua non* a calității îngrijirilor medicale
- instituirea în sarcina personalului medical a unei astfel de obligații constituie unul dintre pilonii încrederii reciproce dintre pacienți și furnizorii de servicii medicale
- în conținutul acestei obligații intră îndatorirea personalului medical de a păstra integritatea corporală, fizică și psihică a pacientului
- obligația de securitate este o *obligație accesorie* aceleia de îngrijire/asistență medicală, negăsindu-și reglementarea expresă în cadrul actelor normative în materie, ci este stipulată indirect de reglementările în discuție
- conform dispozițiilor art. 380 alin. (1) din Legea nr. 95/2006, “profesia de medic are ca principal scop asigurarea stării de sănătate prin prevenirea îmbolnăvirilor , promovarea, menținerea și recuperarea sănătății individului și a colectivității“
- art. 380 alin. (3) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății
- potrivit art. 380 alin. (3) din Legea nr. 95/2006, " deciziile și hotărârile cu caracter medical vor fi luate avându-se în vedere interesul și drepturile pacientului, principiile medicale general

acceptate, nediscriminarea între pacienți, respectarea demnității umane, principiile eticii și deontologiei medicale, grija față de sănătatea pacientului și sănătatea publică”

- din lecturarea celor două alineate ale art. 380 se poate observa că obligația de securitate se suprapune cu cea privind acordarea îngrijirilor medicale, deoarece în toate cazurile în care neexecutarea obligației de îngrijire are ca urmare vătămarea integrității corporale sau psihice a pacientului, se încalcă și securitatea pacientului

- obligația de securitate ce incumbă personalului medical este *o obligație profesională*, fiind inherentă exercițiului profesiei medicale

- s-a exprimat opinia în literatura juridică de specialitate că în ipoteza încălcării acestei obligații, răspunderea juridică a personalului medical va fi aceeași cu cea angajată pentru violarea obligației de îngrijire, având în vedere raportul de accesorialitate dintre cele două

- obligația de securitate fiind una accesorie în raport cu cea de acordare a îngrijirilor medicale, va urma regimul juridic al acesteia din urmă

- personalul medical va fi ținut răspunzător pentru încălcarea obligației de securitate ori de câte ori împotriva sa se va proba lipsa de diligență sau de prudență, dând dovadă de neglijență sau de ignoranță în exercitarea profesiei

- obligația de securitate fiind una accesorie obligației de acordare a îngrijirilor medicale, obiectul probei nu îl va putea constitui niciodată încălcarea acestei obligații, privită în mod singular, ci violarea ei va fi reținută doar ca urmare a dovedirii executării necorespunzătoare sau a neexecutării obligației principale (obligația de îngrijire/asistență medicală)

- încălcarea obligației de securitate, ca obligație accesorie nu se va putea face niciodată fără ca, în același timp să se încalce și obligația de îngrijire

- există însă și *o obligație de securitate independentă* (nu accesorie) de cea de îngrijire și anume, aceea de a utiliza corect tehnica/aparatura medicală, medicul fiind răspunzător de manipularea incorectă, prejudiciabilă a acesteia

- în această ipoteză, prejudiciile cauzate pacienților prin manipularea incorectă a aparaturii și tehnicii medicale obligă personalul medical la repararea acestora (a prejudiciilor) prin angajarea răspunderii juridice
- în această ipoteză, medicul este asimilat producătorului și chiar vânzătorului unui aparat ori dispozitiv medical, fiind ținut responsabil, asemenea acestora, pentru prejudiciile cauzate de viciile acestor aparate utilizate în activitatea medicală
- pentru a preîntâmpina producerea unor astfel de prejudicii, medicului îi incumbă o obligație de precauție în utilizarea aparatelor și dispozitivelor necesare în procesul acordării asistenței medicale, astfel încât folosirea acestora să nu se realizeze în detrimentul pacientului
- obligația de securitate este reglementată și în cuprinsul Codului deontologic al medicului dentist în art. 7
- potrivit art. 7 din cuprinsul Codului deontologic al medicului dentist, “medicul dentist nu trebuie să accepte exercitarea profesiei în condiții susceptibile de a compromite calitatea actului medical și securitatea pacientului

❖ *Obligația de nediscriminare între pacienți*

- potrivit art. 380 alin. (3) din Legea nr. 95/2006, "deciziile și hotărârile cu caracter medical vor fi luate avându-se în vedere interesul și drepturile pacientului, principiile medicale general acceptate, ***nediscriminarea între pacienți***, respectarea demnității umane, principiile eticii și deontologiei medicale, grija față de sănătatea pacientului și sănătatea publică”
- medicul are obligația de a manifesta un comportament loial în relația cu pacienții săi
- obligația de nediscriminare a pacienților este reglementată și în cuprinsul Codului deontologic al medicului dentist, unde potrivit art. 12 “medicul dentist tratează fără discriminare pacienții și are o atitudine corectă față de aceștia”
- potrivit art. 29 din cuprinsul Legii nr. 46/2003 privind drepturile pacientului, "în cazul în care furnizorii sunt obligați să recurgă la selectarea pacienților pentru anumite tipuri de tratament care sunt disponibile în număr limitat, *selectarea se face numai pe baza criteriilor medicale*"

BIBLIOGRAFIE

1. Cocora L., Legislație medical și social, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2004
2. Mangu Fl. I., *Răspunderea civilă a personalului medical și a furnizorului de produse și servicii medicale, sanitare și farmaceutice*, Teză de doctorat, Timișoara, 2010
3. Moldovan A.T., Tratat de drept medical, Ed. All Beck, 2002
4. Năsui G.A., *Malpraxisul medical*, Ed. Universul Juridic, București, 2016
5. Popovici R.A., Elemente de management și aspecte legislative medico-farmaceutice, Ed. Mirton, Timișoara, 2016
6. Tudor G., *Răspunderea juridică pentru culpa și eroarea medicală*, Ed. Hamangiu, București, 2010
7. Vida-Simiti I., *Răspunderea civilă a medicului*, Ed. Hamangiu, București, 2013
8. Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății
9. Legea nr. 46/2003 privind drepturile pacienților, Monitorul Oficial nr.51/29 ianuarie 2003 și normele de aplicare